Její den byl rozdělen přesně a podrobně jako plán strojvůdce rychlovlakového: na minuty byly rozpočteny její zastávky a chvíle oddechu.

Odcházela ráno někdy již před šestou — neboť o půl sedmé počínala již první její lekce — ze svého bytu na konci předměstí, prašného v létě a studeného v zimě, jehož domy byly zde staré a nízké, jednopatrové, natřené ošklivou žlutí nebo zelení, o okenních rámech dešti odbarvených a vybělených, jako by to byla stavení zapadlého okresního městečka, a ne pražského předměstí. Homolovitý kopec visíval tehdy po její levici, zamžený pro její krátkozraké oči buď v mrazně suchou šedou hrudu nebo ve vlhkou, kypivě zelenou bouřku, a ona nemohla neusmát se na něj vděčně prvním vykoupaným úsměvem pospánkovým, neboť byla silný, radostný a laskavý člověk v těle drobném a skoro křehkém, milující život a rád klínící se v jeho teplý přilnavý tok. A s rozkoší sála v létě nozdrami rybnou vůni nedaleké řeky, rozdělené zde ve dvě mocná ramena, objímající dlouhé písečné ostrovy, a nezarmoutil jí v zimě ani řezavý vítr, který vál z jejích ledových ploch a metl pustou půl ulici a půl silnici, zvonící mrazem jako napjatý železný prut. A když se pozdě večer vracela unavená z celodenní roboty, cítíc, jak říkala, již od několika hodin, jak jakýsi špendlíkový drápek nepokojné neviditelné veverky škrábe jí po povrchu mozkovém, zaradovala se teprve a rozjasnila se teprve pod lísavým dotykem vůně vodní na své rozhořelé skráni; a poslední její denní úsměv, těsně před vraty jejího domu, letěl za starým kopcem, který však nyní již spal, daleko poodstouplý do tmy, aby ráno teprve přiblížil se dráždivě na klamivý dosah ruky.

Tehdy zapadly za ní domovní dveře a jí se ulevilo tímto zvukem odstavujícím a jakoby podtrhujícím silnou čarou a sumujícím práci dne: napětí, jež jí neopouštělo od dopoledne, povolilo a ustoupilo jakési dřímotné únavě. Rychle vbíhala na praskající dřevěné schody, zabouřila na dveře, políbila se s matkou a nevidomou sestrou a mlčky pojídala připravené sousto, váhavě a nerada odpovídajíc na otázky, jimiž bývala zasypávána, Po večeři ustala obyčejně práce veverčího drápku v jejím mozku; padala pak na lože a záhy usínala těžkým spánkem beze snů, aby záhy ráno procitla, jak říkala žertem, k věčně stejné robotě omnibusového koně. Neslýchala ani drobného škádlivého smíchu, kterým se smávaly rády dosti dlouho do noci matka a sestra nevinným žertíkům a pošetilým náhodám a příhodám svého chudého dne.

Učila moderním jazykům po bytech a živila svými lekcemi starou matku a nevidomou sestru.

Byla z bohaté rodiny, která naráz zchudla po velké průmyslové katastrofě, když jí bylo třiadvacet let. Tehdy žila ve Francii, v Rouenu, v domě vynikajícího učence ne jako vychovatelka, nýbrž jako přítelkyně rodiny a žákyně pánova. Přechodu zámožnosti v chudobu nesnesl její otec, který se objevil po katastrofě bezpodnětným a bezradným, neschopný vžít se do nového životného směru a do nové dráhy; a nesnesl ho ani její nejstarší bratr, krásný, štíhlý muž hřivnaté hlavy, bolestného výrazu tváře a modrých, stříbrně mžikavých zraků, zpovykaný doma rodiči, umělecký diletant svými sklony, zálibami i touhami, avšak bez silné vůle a kázně, slabý, líbivý a melancholický: zastřelil se asi půl roku po rozvratu, když se byl marně pokoušel přizpůsobit se novým poměrům a živořit jako špatně placený tovární úředníček v zapadlém hnízdě východočeském, zhnusený životem a jeho znojným vedrem, v němž nedovedl dozráti.

A tak připadl jí, Kateřině, úděl zdvihnout puklý štít otcův

i bratrův, čeliti za ně oba životu a dovést toto, čeho nedovedli zhýčkaní muži: živiti matku a sestru; matku, bezradnou, stále velké dítě, jímž byla celý život, nepraktickou a marnotratnou i v chudobě, jíž scházely vůbec mravní orgány, aby dovedla ocenit obětavost dceřinu, a nevidomou sestru, do níž jako by se slila nyní všecka radostnost a těkavá plápolavá veselost, rozlitá dříve po různých členech rodiny — snad proto, že, od narození slepá, nepostřehovala na vnějškovém světě změn, které tak mučivě doléhaly na všecky ostatní. A tak přijímaly obě, matka i sestra, námahu i oběti Katčiny jako něco samozřejmého, co nezasluhuje zvláštní pozornosti, a neuvědomovaly si ani ceny toho, co jim obětuje: mládí a krásu, ženské jaro, jež má své dobré právo na štěstí jako jaro přírodní na slunce. A ani na mysl jim nevstoupilo, že jen proto byla ona, subtilná a křehká, s tento trudný nesnadný úkol, poněvadž žila pět let mimo domov a jeho rozněžňující zeslabující ovzduší a otužila se vážně pohledem na sílu, kázeň a odvahu, s nimiž se potýkali tam venku neustále lidé se všemi útoky, rozmary a vrtochy svého osudu.

Kateřina byla drobné skladby tělesné, postavy spíše podprůměrné než nadprůměrné, štíhlá a křepká, blížící se boky poněkud úzkými typu chlapeckému; a ve svém přísném, prostém šatě vnucovala ihned každému představu dobrého, vytrvalého vojáka, zvyklého bít se a neustupovat. A nemohl jsi zůstat nevzrušen při pohledu na ni, povšiml-li sis, že kromě zvláštního vyrovnaného laskavého úsměvu teplých rtů nese jen statečnou jiskru svých milých hnědých očí do mlh, mrazů a dešťů bijících jí odevšad vstříc jako z předčasného, urážlivého podzimu.

Pět let, které prožila v Rouenu v rodině doktora Finota, vysokého soudního úředníka a znamenitého učence, bylo pro její život největšího významu a dosahu; zůstalo pro ni navždy půdou, do níž její duše zapustila kořeny jako do svého druhého dětství fysického. „Zde jsem se po druhé narodila," říkávala; a zde žila duchem neustále, i když byla tělem v tom mučivém předměstí pražském ve své rodině.

Zde poznala krásnou harmonii ušlechtilého rodinného života, zde uspořádaný svět společenský, zde přísné hluboké nebe myšlenky a první rozlety v něm pod ochranou přátelského orlího křídla. Finot byl svého způsobu vynikající člověk: neuspokojený svým soudcovským povoláním, v němž byl ostatně dobrým a svědomitým odborníkem, věnoval všecek volný čas vědeckému bádání a vychoval se tak na dobrého literárního historika, váženého i přísnými znalci a soudci. Vysoký, štíhlý a jarý, ačkoliv se blížil již padesátce, poněkud předrážděný a netrpělivý, ale nikdy ne rozšafně pohodlný a bodrý, smědé výrazné hlavy s orlím nosem, černého vlasu i plnovousu, s tmavým jiskrným okem, jež rád napolo přistíral dlouhými brvami, — byl a zůstal jí již ztělesněním přísné inteligentní krásy mužské.

Sotva zdomácněla poněkud v rodině, činil z ní hned svou posluchačku a brzy i svou žakyni. Měl vášnivou potřebu propagandy, přesvědčovat a obracet na svou víru. Věřil v mravní poslání literatury svého národa, měl kult sedmnáctého století, velikého věku francouzského realismu, francouzského řádu, francouzské kázně a síly, jak říkal.

Celé večery sedali všichni tři: on, jeho nemladá, drobná, poněkud zakřiknutá a bezvýrazná žena a ona u stolu a on předčítal výrazně kovovým hlasem své veliké staré mistry, zastavuje se občas, vysvětluje jednotlivé odstavce nebo strofy, cituje místa podobná nebo blízká, dovolávaje se slavných historických soudů minulých, — všecko nemazlivě, kněžsky přísně a horlivě, často pohněvaně, ochotný odvracet se od ní s pohrdou jako od barbarky, nedovedla-li hned pojmout výsostnost myšlenky, přísný řád, rozumovou čistotu a intelektuálný jas jeho miláčků.

Žena jeho seděla tiše, odsunuvši se poněkud od stolu, chýlíc hlavu nad požehnaný klín, zaměstnána dílem jehly, přípravou dětského prádélka: očekávala brzy narození dítěte, posledního dítěte, které přicházelo pozdě a nevčas, nevítáno rodiči odvyklými těmto starostem — jejich dvě děti byly již dospělé, šestnáctiletý syn v Paříži v koleji, osmnáctiletá dcera provdána ve větším městě normandském. Seděla poněkud upjatě, ale jinak

ne zvláště pozorně a dbale, patrně ji obsah řečí jejího muže nijak zvláště nezajímal — její království nebylo opravdu *z tohoto* světa. Ale *ona*, ona visela na jeho rtech a pila jeho slova, blouznivá, zrak vytržený; a záhy jakoby pohrda jeho ženou, tichou, zakřiknutou a příliš šedou, bytostí, jak se jí zdálo, slepičí, která nemůže být družkou jeho orlích rozletů, prostupovala její nitro.

Jednoho večera hovořili o dítěti, jež se mělo narodit.

„Přála bych mu oči svého bratra," řekla paní, zapichujíc jehlu do klubka, jež upustila do klína.

„Přál bych mu váš úsměv," pronesl pán suše a střízlivě, bez nádechu jakékoli galantnosti, nevzhlédnuv ani ke Katce, jíž se tu chvíli hrnula všecka krev k srdci; „je rozkošný, a přece přísný a cudný," dodal s jakousi věcnou přesností, jako by chtěl správně karakterisovat některou sochu nebo báseň, a pokračoval v hlasité četbě Corneilleova Polyeucta, z níž byl před chvílí vytržen.

Těchto několik slov stačilo, aby ji spoutala s novorozeným nemluvnětem: vždyť bylo *jeho*. Od jeho prvních dní starala se o ně víc než jeho rodná matka. Katka, a ne jeho matka probděla u něho noci; Katka, a ne jeho matka zachránila je z nemoci, kdy se ho vzdal již lékař. Ona naučila jej, Marcela, prvním krůčkům; ona naučila jej pít ze sklenice a jíst z talíře; ona naučila jej první modlitbě a prvním písmenům.

Sama vášnivě ráda zpívala; a když byla Marcelovi čtyři léta, zatoužila velmi živě po tom, učit jej zpěvu. Ale nedařilo se jí to, poněvadž neznala metody učebné. Sváděla však vinu na dítě, na jeho nedostatek sluchu. Přesto se rozhodla odvést je k proslulému učiteli, aby se ujal jeho hudební výchovy. Vykládala mu nejprve, že, zdá se jí, dítě nemá asi sluchu.

„Il n'a pas d'oreille," pravila před hošíkem, který naráz odhrnul si kučery s oušek, a ukázav na ně, řekl se smíchem: „Mais j'en ai deux."*)

Vypravovala to nesčetněkrát svým žákům a žakyním a roz-

*) Ale vždyť mám dvě. Rozuměj: uši. — L'oreille = sluch i ucho.

zářila se celá vděčně svým čistým, spanilým úsměvem, když se divili jeho bystrosti a vtipu. A vypravovala ovšem neustále o něm, o *svém* Marcelovi, kopy a kopy dějů, příběhů, činů, triumfů. *On*, nyní již osmnáctiletý, nejlépe z celého Rouenu studoval; *on* nejsvižněji bruslil, nejkřepčeji tančil, nejdokonaleji jezdil na koni; *on* zvítězil loni v závodech člunařů na Seině; všecko a všude on, její Marcel! Polovička dívek, kterým dávala lekce, byla zamilována nebo musila se tvářit, že jest zamilována do Marcela; a polovička hochů na něj žárlila. O všech jeho pokrocích byla zpravována listy, listy paní Finotové, pana Finota a Marcelovými. Snažila se ještě odtud, z ciziny, řídit jeho vychování, dávala rady jeho rodičům i jemu; po jejím přání dali jej učit angličtině a Kateřina byla hrda, když prováděl nedávno anglické hosty Rouenem a ukazoval jim památky městské.

Před dvěma roky jednoho zimního dne lednového přišla místo očekávaných zpráv o Marcelovi strašná zvěst od pí Finotové, že skonal po krátké nemoci její choť Felix. Bylo to jako rána pažbou do čela: Kateřina zavrávorala; a trvalo několik dní, než se vzpamatovala natolik, aby mohla jít za svým povoláním. Teprve když se poněkud uklidnila a když již několikráte byla přečtla dopis paní Finotové, povšimla si jeho stylu, křiklavého, nezdrželivého, nedůstojného, zdálo se jí, toho vznešeného milovníka ovládnuté duše klasicistické, který chtěl ve všem sebevládu, i v bolesti, i v zoufalství a utrpení. Jemu, který umíral jako světlý mudrc s Montaignem v ruce, napsat takový nesourodý epitaf! A její pohrdání dobrou chotí páně Finotovou tím ještě vzrostlo.

Odpověděla tak chladně a zdrželivě paní Finotové, že jí vdova přestala psát. Nyní tedy měla již jen listy, žel, řidší a řidší, vzácnější a vzácnější, od Marcela; psal méně a méně; a brzy, jak vypukla válka, ustalo jeho dopisování úplně. Jen od společného ženevského přítele svého a rodiny Finotovy zvěděla Kateřina, že Marcel šel do války, na frontu.

Kateřina Lorencová, shledávali její žáci i žákyně, stárne v poslední době valem. Její hnědé oko doutnalo slaběji a slaběji do

mlh a mrazů předčasně urážlivého podzimu; jen tichý, spanilý úsměv, zároveň rozkošný i cudný, jak řekl kdysi pan Finot v onen nezapomenutelný večer, nehasne — ledvaže trochu málo, malinko zhořkl pohrdou k lidem, kteří nedovedou mít dosti *tenue* a nedovedou sedět pevně v sedle života.

Její jedinou radostí byl nyní balíček zežloutlých listů Marcelových a páně Finotových — listy paní Finotové vyloučila z něho jako nedůstojné této vznešené společnosti. V nich čítala v neděli odpoledne co odpoledne; a často poklesly jí ruce s nimi v klín, jak, unavena svědivým drápkem veverky, den ke dni nyní nepokojněji a nepokojněji pobíhající po jejím ubohém vysíleném mozku, zadřímla roztržitým, zmučeným snem.

Až... až přišlo jednou to, čeho se bála, a přece neubála; co ji děsilo ve spánku tolikrát a tolikrát temnou mátožnou předtuchou.

Společný přítel ženevský oznámil jí jednou stručně, že Marcel Finot padl, a dodával: „Jeho matka šílí; ztratila své poslední dítě. Nepřežije toho."

Nalezla ještě sílu zmačkat list a znetvořit svůj někdejší líbezně pokojný a měkký úsměv v posměšně křivý pošklebek, než omdlela.

Několik dní zmítala se na loži v temných křečích. Veverka pracovala úsilně; narostla v jakéhosi tíživého obra, který stoupovitě rozdupával její bolavý mozek.

Bylo plaché předjarní poledne, když se vzchopila vší silou a jako jedem omámená vypotácela se na ulici.

Šla do předměstí, vlekla se silnicí, daleko do polí, mezi pusté pláně strašící prázdnem předjaří.

A mimoděk vynořovaly se jí v mysli obrazy takových procházek rovinami normandskými — *s ním*, malým, nedospělým. V duši vstávaly jí podrobnosti léta a léta zasuté, na něž si nikdy nevzpomněla, o nichž, zdálo se jí, nikdy nevěděla. Viděla do posledního hřebu určitě a živě před sebou káry tažené silnými grošovitými koňmi, jež potkali v takový jarní den, střídavě rozsvěcovaný a zhasínaný bledým duchovým sluncem, bojujícím s mraky; zřela znovu před sebou zašlé kytlice vozků s každou skvrnou a s každým záhybem, slyšela tělesně, jasně a určitě jako halucinaci zvonkový smích Marcelův, viděla jeho prstík ukazující na rybáře schýlené nad svými pruty na břehu seinském, cítila vonný třešňový dech jeho drobných rudých úst...

Náhle se jí zatočila hlava, v bezvědomí klesla k zemi.

Nalezli ji brzy a dopravili domů; z lože však již tentokrát nepovstala.

Bylo souzeno, aby její křivý pochybovačný pošklebek rodné matce Marcelově uhádl pravdu.

Zemřela Marcelova matka po duchu.

Přežila jej a žije posud Marcelova matka po krvi.